

objektivno ili govoriti o toj državi bez predrasuda nije nimalo jednostavno. Malo koja država izaziva toliko globalnog, najčešće negativnog publiciteta, toliko različitih, međusobno suprotstavljenih percepcija, utjecaja sa strane te straha od nepoznatog.“

Knjiga *Zašto Iran?* autora Emira Hadžikadunića iz štampe je izašla 2013. godine i naišla je na odlične ocjene kritičara. Kako autor navodi, na teritoriji bivše Jugoslavije ne postoji nijedna relevantna studija o Iranu novijeg datuma. Posljednje studije o Iranu (na našim područjima) objavljene su 80-ih godina prošlog stoljeća. To čini ovu knjigu poželjnijom, zanimljivijom i izazovnijom u vremenu i okolnostima koje svjedočimo. Možemo reći da je jedna ovakva studija bila potrebna ovdašnjoj javnosti. Najvećoj ocjeni ove studije doprinosi i činjenica da je autor bio neposredni svjedok iranske svakodnevnice, gdje je 3 godine obnašao funkciju ambasadora Bosne i Hercegovine.

Knjiga je podijeljena na 5 poglavlja (*Percepcija iranske veličine, Zašto Iran?, Status quo, Klimavi tronožac i Šah-mat*) u kojima autor na krajnje objektivnan, jasan i precizan način hronološki iznosi slijed zbivanja u Iranu počevši sa 1908. godinom u kojoj je pronađena nafta na iranskom teritoriju. Sljedeći događaji predstavljaju okosnicu knjige: odlazak dinastije Kadžar i dolazak dinastije Pahlavi 1925, sukobi iranske monarhije s iranskim nacionalistima, bljesak i pad parlamentarne demokratije 1953, te Islamska revolucija iz 1979. kao najbitnija stavka u ovom periodu. Bitno je spomenuti i autorov osvrt na najvažnije iranske ličnosti ovog perioda koje su predstavljene kroz periode u kojima su djelovali.

Jedan od zaključaka autora u kojem jasno ocrtava realnost sadašnjosti i bliske budućnosti je sljedeći: "A onda sam shvatio da je stanje 'tenzija' na neki način 'prirodno' stanje iranskog okruženja, koje se ciklično ponavlja od izbijanja Islamske revolucije." U konačnici, ova knjiga je uspjela na objektivnan način približiti iransku političko-ekonomsku svakodnevicu ovdašnjem čitateljstvu.

Ahmed Tabaković

Arapsko-balkanski odnosi

Međunarodni simpozijum u Dohi

U glavnom gradu Katara, Dohi 19-20. novembra 2014. održan je međunarodni simpozij o Arapsko-balkanskim odnosima uz sudjelovanje predstavnika jedanaest zemalja arapskog ili balkanskog prostora. U radu skupa učestvovali su predstavnici Maroka, Tunisa, Egipta, Jordana, Libana, Sirije, Katara, Turske, Makedonije, Albanije, Grčke, Kosova i Bosne i Hercegovine.

U protokolarnom dijelu, pored domaćina i organizatora, učesnicima skupa su se obratili dr. Haris Silajdžić, nosilac brojnih političkih funkcija u Bosni i Hercegovini, kreator i sudionik suvremenih kretanja o odnosima Bosne i Hercegovine i arapskog svijeta, predstavnik ministarstva inostranih poslova Republike Turske, kao i, generalni sekretar Centra za istraživanje islamske kulture (IRCICA) iz Istanbula, dr. Halit Eren. U radnom dijelu skupa je pored, nekadašnjeg ministra inostranih poslova Jordana, Kamel Ebu Džabera učestvovao i bivši ministar inozemnih poslova Albanije.

Rijetke su prilike da se na jednom mjestu okupe u nekim aspektima dva vrlo bliska, danas ipak, tako daleka svijeta koji, usprkos geografskim, kulturološkim, jezičkim i nekim drugim razlikama, ipak baštine i dosta toga zajedničkog, bez obzira na sve povijesne, ideološke ili neke druge turbulencije, koje su ih pratile ili još uvijek prate.

Svoje poglede na arapsko-balkanske odnose u različitim kontekstima i sa različitim aspekata u sedam sesija izložila su 32 učesnika. Treba istaći da je na ovom renomiranom skupu, osim dr. Silajdžića, svoje učešće uzelo i šest naučnih radnika iz područja arabistike i historije, i to: dr. Mustafa Jahić, Gazi Husrev-begova biblioteka, dr. Aladin Husić, naučni saradnik Orijentalnog instituta, dr. Amra Mulović, profesor arapskog jezika (Filozofski fakultet Sarajevo), dr. Dželila Babović, naučni saradnik Orijentalnog instituta u Sarajevu, dr.

Munir Mujić, profesor arapskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu i dr. Mirza Sarajkić, profesor arapskog jezika i književnosti, Filozofski fakultet u Sarajevu.

Prva sesija uglavnom se odnosila na odnose zemalja Zaliva sa zemljama Balkana. Za bosansko-hercegovačku javnost svakako je najznačajnije spomenuti izlaganje dr. Mustafe Jahića "Učešće Katara u restauraciji historijskih i kulturnih spomenika u BiH". Druga sesija odnosila se na povijesne teme koje su sezale od sedmog do devetnaestog stoljeća. Već sama ta činjenica dovoljna je da pobudi interesovanje, jer se radi o vremenskom razdoblju vrlo dinamičnih odnosa, čiji su smjerovi doživljavali promjene, od vremena superiornosti islamskog svijeta do stagnacije, ali i potpune inferiornosti toga istoga svijeta, posebno u novom vijeku. Stoga tema "Imidž arapa i muslimana u grčkim izvorima u razdoblju od 7. do 13. stoljeća" ukazuje na to kako su evropski susjedi gledali na islamski svijet dok je on bio u zenitu svojih civilizacijskih postignuća.

Koliko god našoj znanstvenoj javnosti bio blizak Dubrovnik ili teme koje se odnose na veze Dubrovnika sa arapskim svijetom, pokazalo se da su u razmatranju tih odnosa nezaoobilazni rezultati bosanske orijentalistike, ili, konkretnije, rezultati rahmetli Besima Korkuta, koji je već davnih šezdesetih (1961-1969) izdao tri sveska arapskih dokumenata koji su se odnosili na veze Dubrovnika sa arapskim svijetom, odnosno, sjevernom Afrikom. Tema "Odnosi između Maroka i Dubrovnika i reakcije Osmanskog carstva" bila je nezamisliva, upravo, bez naprijed spomenutih rezultata, što je svojevrsno priznanje znanstvenika iz arapskog svijeta rezultatima bosansko-hercegovačke nauke, posebno orijentalistike. Na sličan način predstavljena je i promovirana uloga pojedinih značajnih ličnosti koje su u arapskom svijetu obavljale vojne ili administrativne funkcije, kao, "Džezzar Ahmed Ali paša – (od Bosne do Palestine)" ili,

pak, "Muhamed Ali-paša između Egipta i Albanije". Kao što je naprijed istaknuto, saradnja dva svijeta bila je dvosmjerna. Mnogi umjetnici svoj profesionalni rad obavljali su diljem arapskog svijeta, posebno u vrijeme osmanske vladavine. To se pitanje razmatralo u izlaganju pod naslovom "Kršćanski umjetnici iz Makedonije u Arapskom svijetu u vrijeme Osmanske uprave (prema popisima iz prve polovine 19 stoljeća)".

Treća sesija bila je religijsko-kulturološkog karaktera. U tom kontekstu dominiralo je pitanje hodočašća i hodočasne teme u različitim povijesnim razdobljima. Kao religijsko i civilizacijsko ishodište i izvorište, Bliski Istok je izvršio snažan utjecaj na balkanski prostor u čemu je grčka kultura i civilizacija igrala vrlo značajnu ulogu. Taj utjecaj predstavljen je pod tematskim naslovom "Grčki mitovi i kultovi na zapadnom Balkanu porijeklom sa Bliskog istoka". Na tu tematsku cjelinu naslanjalo se pitanje "Kršćanska hodočašća s Balkana u Palestinu" prije i u vrijeme pojave islama na Balkanu. U to vrijeme most između ta dva svijeta predstavljale su Osmanlije i Osmansko carstvo, kao integrativni faktor ta dva prostora, ne samo u administrativnom nego i jezičkom, literarnom i svakom drugom pogledu. Taj aspekt i uloga rasvijetljeni su u izlaganju "Turci kao most između Arapskih i Balkanskih nacija u jeziku i literaturi". Hodočašće muslimana u časne gradove Mekku i Medinu predstavlja jednu od najčvršćih i najdinamičnijih poveznica unutar islamskog svijeta, ali i muslimana izvan tog duhovnog kruga. Izvan tog procesa nije ostao ni bosanski prostor koji se vrlo rano uključio i uspostavio tu vrstu veze sa Arabijskim poluotokom. Jedno od izlaganja imalo je za cilj predstaviti upravo ulazak i integriranje bosanskog prostora u

tu vrstu odnosa, ali i značaj i ulogu tih odnosa u povezivanju ta dva geografski daleka svijeta. Ova pitanja tretirana su pod tematskim naslovom "Hodočašće kao poveznica Bosne i Arabijskog poluotoka u klasičnom razdoblju osmanske vladavine".

Administrativna, duhovna, obrazovna i kulturna povezanost ostavila je snažan pečat na naslijeđe balkanskih zemalja. Arapski jezik, kao jezik vjere i jezik nauke, predstavljao je osnovu i temelj stvaralaštva balkanskih naroda u vrijeme Osmanskog carstva, ali i poslije. Ti utjecaji su se na različite načine snažno odrazili u izučavanju kulture i kulturne baštine balkanskih naroda i u savremenom dobu, a potreba izučavanja arapskog jezika nije prestala. Gotovo da nema balkanskog područja u kome nema sačuvanih djela na arapskom jeziku. Imajući sve to u vidu, predstavljanje tog dijela kulturnog naslijeđa, naprosto je nezaobilazno na ovakvoj vrsti skupova. "Arapski rukopisi i kulturno naslijeđe u Makedoniji u vrijeme osmanske vladavine" i "Arapski rukopisi u Albaniji i Kosovu" tematske su cjeline koje su prezentirale dio sačuvanog naslijeđa na Balkanu. Izučavanje arapskog jezika svakako je preduvjet svjetlije perspektive pisanog kulturnog naslijeđa i njegovog izučavanja. Otuda se dio izlaganja odnosio i na pitanje arapskog jezika, odnosno "Statusa arapskog jezika u BiH", te izazove koji stoje u budućnosti na planu njegovog učenja i izučavanja. Na istoj ravni, nalazi se i arapska književnost kojoj dobrim dijelom pripada pisana baština na arapskom jeziku. Stoga se jedno od izlaganja odnosilo na "Historijat recepcije arapske književnosti u Bosni i Hercegovini".

Iako su povijesni procesi u nekim segmentima odvajali i udaljavali balkanski i arapski svijet, pojedine veze su i dalje trajale i one su, reklo bi se,

ipak, ostale neraskidive. Saradnja i dalje veze nastavljene su bez obzira na sve razdiobe koje su se pojavljivale. Taj nastavak je najupečatljivije oslikan u polju književnosti i prevodilaštva. Neraskidivost tih veza oslikava tema "Literatura i časopisi u BiH na bosanskom pisani arapskim pismom: kulturološki i politički aspekt", radovi poput "Prijevodi arapske književnosti na albanski jezik", "Prijevodi balkanske literature na arapski", kao i "Imidž arapa u bosanskoj literaturi". Nisu izostale ni teme "Političko-ekonomskih odnosa", mediji i drugo.

Skup u Dohi predstavlja jedan od načina da se aktueliziraju neka od pitanja od zajedničkog interesa o ma kojem segmentu se radilo. Pozitivni primjeri i rezultati iz prošlosti, dakaako mogu poslužiti kao smjerokaz za učvršćivanje suradnje, ali i otvaranje i gradnju novih mostova između ova dva svijeta. Predstavljanje Balkana i Bosne i Hercegovine na arapskom govornom području danas je snažnije nego ranije. Gotovo da nema značajnijeg historijskog djela koje se dotiče islamske kulture, islamskog naslijeđa, a da kroz literaturu nije zastupljeno u radovima akademika Muhameda M. Al-Arnauta iz Jordana. To je dakako bio poticaj i za organiziranje ovog simpozija. Prevođenje književnih djela bosanskih pisaca na arapski jezik vrlo je aktuelno zahvaljujući agilnosti uvaženog Ismaila Abu al-Bandore, našoj javnosti malo poznatog pregaoca. Sa sigurnošću se može konstatirati da su danas bosanski pisci i književna djela prisutnija neko ikada ranije, čak i od vremena mnogo snažnijih ekonomskih i političkih odnosa sa arapskim svijetom u vrijeme socijalizma. Nastavak te vrste promocije Balkana jeste i navedeni simpozij. Nadati se da će se vrata suradnje ovim skupom odškrinuti i više.

Aladin Husić